

Contra la mediocritat, l'excel·lència*

Joan Ganyet / Alcalde de la Seu d'Urgell

En relació a Catalunya, cal que ens fem la pregunta: com volem que sigui el nostre país d'aquí a 20 anys?

Massa sovint ens atenalla i ens limita la visió miop dels quatre anys de legislatura. Cal formular propostes i directrius a 10 i 20 anys. Una perspectiva a mig termini és sempre necessària.

Dividiré la meva aportació en sis parts: La Catalunya d'avui; Catalunya, país de frontera; el fet metropolità; Catalunya com a constel·lació de ciutats accessibles; la ciutat/natura; i el projecte d'excel·lència global.

1.- La Catalunya d'avui

D'entrada vull fer la constatació d'una íntima convicció. No ens enganyem: a Europa, Catalunya juga a la segona divisió, amb el perill, si no es fan les coses bé, de quedar mal classificats. També vull dir que estic convençut que som capaços de fer les coses millor que ara: de redreçar les tendències actuals. Serà necessària una nova orientació dels afers públics.

Qui està a la divisió d'honor? Evidentment, l'Ille-de-France, el gran Londres i algunes altres regions. És la lliga de les estrelles.

Qui juga a la primera divisió? Regions com Llombardia, amb 12 milions d'habitants i 74.000 km², o Baviera, també amb 12 milions i 24.000 km², ambdues amb un PIB gairebé quatre vegades el català.

Catalunya s'ha presentat publicitàriament com un dels quatre motors d'Europa. És un motor, però de dos pistons, complementari d'altres més importants. No és un motor decisiu. És un motor, si voleu, no propulsor, però si estabilitzador de la nau continental.

Cal treballar amb les dades de la realitat. La dimensió del nostre país és la que és: 30.000 km² i som 6 milions. Això no canviarà gaire. Analitzem ràpidament les tendències. Cap a on anem?

Hi ha vectors que ens preocupen. Catalunya massa sovint xipolleja en les aigües de la mediocritat. Val a dir que també hi ha elements tranquil·litzadors. És un país dual, que guanya reptes i en perd d'altres. Per exemple, ha guanyat el repte dels centres urbans (i això serveix tant per les grans ciutats com pels pobles petits), però al mateix temps perd estrepsament la batalla de les perifèries i del paisatge en el seu sentit més ampli. És produeix la ràpida i constant degradació dels espais intersticials. Si el paisatge és la projecció cultural de la societat en un àmbit físic determinat, hi ha un fortíssim risc, a Catalunya, de caure en la incultura i en l'adotzenament. És cert, d'altra banda, que la majoria dels ciutadans són insensibles al que està passant.

Mentrestant, què fa el govern català? Sense guarderies suficients, amb els mestres i els metges més malpagats d'Espanya, amb un ensenyament públic

descuidat, a la cua d'Europa (com la resta d'Espanya) en productivitat per persona ocupada, en R+D, en accés a la xarxa, en competitivitat i en inflació, amb una infraestructura viària i ferroviària deficient al voltant del 50% de les regions europees més desenvolupades i endemés en un país de difícil geografia, amb encara 1.000 urbanitzacions il·legals, amb el foment d'un nou localisme de campanar cofoi, i cec, representat avui pels Consell Comarcals, amb una xarxa de telecomunicacions que ja comença a fracturar gravíssimament el territori, etc., l'acció o la manca d'acció del govern català empeny Catalunya a la mediocritat.

D'entre tants possibles paradigmes de la deriva actual, se m'acudeix el d'una zona orgullosa d'atresorar les més genuïnes essències de la pàtria, de 100.000 habitants, amb 1,5 milions de porcs d'engreix procedents la majoria d'Holanda, que han enverinat de forma irreversible els aqüífers. I al mateix temps aquest territori no gaire extens suporta l'esquixada de 80 polígons industrials sense ordre ni concert: és a dir, un polígon industrial per cada 1.200 persones. Tot un paradigma.

Però, per fortuna, Catalunya no és només així; país dual, coneix també la floració d'una miríada de projectes i realitzacions de qualitat protagonitzats per persones, grups, sindicats, empreses i institucions diverses, ajuntaments, universitats, etc., i és punta de llança en sectors com l'art, l'arquitectura, el disseny, la medicina, el turisme i d'altres.

Crec fermament que l'etapa de CiU a la Generalitat, tot i haver durat 22 anys, no resisteix la comparació amb l'obra de govern de la Mancomunitat de Prat de la Riba o de la Generalitat republicana. Amb recursos mínims, en circumstàncies molt difícils, sovint tràgiques, van saber apostar per l'excel·lència en la recerca, en l'ensenyament, en la política social, en les obres públiques, en l'organització administrativa. Poques obres, però de molt gruix. Encara recordem amb admiració realitzacions de fa 70 anys, com les escoles, les biblioteques o la Llei Municipal.

Poso a la vostra consideració tres exemples presos a l'atzar de manca d'ambició de la Generalitat de Catalunya: els dubtes i les baralles sobre la tercera pista de l'aeroport del Prat i l'arribada de l'AVE; el gran debat de si el metro ha de connectar o no la Fira de Barcelona amb la seva ampliació al Polígon Pedrosa o les 15 inauguracions d'un eix transversal que va néixer obsolet.

Però la mediocritat no ha de dur de cap manera a la decadència. Per això som aquí. Deixeu-me que dibuixi una visió amb pinzell gros de Catalunya. Mirem-la des d'un avió a certa alçada.

2.- Catalunya: un país de frontera

Catalunya no és una illa! Es distribueix, la podem dividir, en tres franges territorials: a l'oest, una franja fronterera amb l'Aragó i el País Valencià, de 75 km d'amplada. Al nord, una altra franja fronterera amb França i Andorra, també de 75 km de gruix i, finalment la franja litoral, la metropolitana, que inclou Girona, Barcelona i Tarragona-Reus. Pot semblar una mica heterodox, però crec que la realitat metropolitana abasta ja des de Girona a Tarragona.

Una afirmació rotunda: les dues franges interiors no són el rerepaís. A Catalunya no hi ha rerepaís, no hi ha pati posterior. Ho dic amb convicció. Aquesta seria una visió egoïsta i injusta des de la costa. Ben al contrari, les dos franges interiors, la de l'oest i la del nord, a més de donar profunditat al país juguen un rol d'extrema importància:

articulen Catalunya amb els seus veïns. No és dóna la transcendència que es mereix a aquesta circumstància evident.

Considero una prioritat estratègica intensificar molt en els propers anys la relació amb les terres meridionals de França (no només amb la Catalunya Nord, encara que a partir de l'obertura de la flamant ambaixada de Perpinyà, tot deurà anar oli en un llum al Rosselló), i amb l'Aragó i el País Valencià. Catalunya ha de mostrar-se oberta a la cooperació. Us ho dic clarament: cal evitar polèmiques estèrils com el destí de l'art sacre del bisbat de Lleida perquè fan molt de mal. Per què l'home del temps de TV3 no parla mai del temps d'Osca i Saragossa? Ens equivoquem. Em poso nerviós cada cop que veig un mapa de Catalunya, representat com una illa, sense continuïtats territorials. És el «nosaltres sols» que tant de mal ha fet en la nostra història. Sembla com si les carreteres i els trens s'acabessin brusquement a la frontera.

La reclamada autopista Lleida-Osca, la continuació aragonesa de l'Eix Pirinenc català i l'eix Reus-Gandesa-Alcañiz són peces fonamentals d'interconnexió i, per tant, mereixen una atenció especial.

3.- El fet metropolità

El fet metropolità català abasta gairebé tota la franja litoral. L'Estat de Califòrnia té 30 milions d'habitants i 400.000 km²: juga a la primera divisió mundial. El fenomen metropolità català té 5 milions d'habitants i ocupa 14.000 km². Podem competir, amb visió de la jugada, pel lideratge de la segona divisió europea i pel lideratge mediterrani. El que no és poc. Barcelona n'és el nucli dur, estretament relacionat amb Girona i Tarragona-Reus. l'AVE acabarà d'articular amb contundència el conjunt dens i allargassat.

Es parla d'una macrorregió de 16 milions de persones a l'entorn de Barcelona, una xarxa també definida com a C-6: Saragossa, València, Palma de Mallorca, Montpeller i Tolosa. Crec que és una bona idea. La comparteixo plenament. Però per a que el projecte sigui una realitat eficaç i palpable, cal que els altres hi estiguin d'acord i ho demostrin amb fets, amb pressupostos i decisions polítiques i econòmiques. No seria acceptable per a ells que s'utilitzes el seu nom en va.

Perquè els interressi de veritat, cal plantejar el projecte des de la generositat del centre i el benefici objectiu de la resta. Ras i curt: cal explicar clarament què hi guanyen els altres. Barcelona ha fet bé una part del camí. Molt bé. Catalunya, la nova Catalunya, ha de fer la resta del camí, que és més àrdua i més difícil: l'hora de la veritat, de l'interès econòmic. No cal dir que són imprescindibles per avançar en el projecte l'AVE fins a Montpeller i València, l'aeroport intercontinental, la via d'ample europeu, l'ampliació del port, la creació de centres logístics adhoc i d'altres elements de pes.

Ara bé: serà impossible treballar amb Saragossa o Tolosa o València si no som capaços de relacionar-nos intensivament amb Alcañiz, Basbastre, Foix, St. Girons o Castelló. Crec que és la pura evidència.

4.- Catalunya com a constel·lació de ciutats accessibles

Com es trava el territori català? Com s'avança cap a la igualtat d'oportunitats, es visqui on es visqui, en l'accés als mercats, als equipaments i als serveis del conjunt dels ciutadans? Com Catalunya treballa en xarxa?

Si Catalunya no és una illa, si rebutgem el concepte nefast de rerepaís, si la franja metropolitana té 5 milions d'habitants, què fem amb l'altre milió? Parlaré de les comunicacions i les telecomunicacions.

Un fet nou irromp amb força: l'arribada de l'AVE. L'AVE recorre una banda ja ben comunicada que connecta Lleida amb el litoral metropolità. Mitja Catalunya en queda fora. Per tant, la conclusió és ben clara: cal repensar la xarxa viària, ferroviària i els transports públics de Catalunya en funció de l'AVE. Si volem que l'AVE obri oportunitats per a la majoria de la població i no representi per a molts només un tall profund que abans no hi era.

Amb un horitzó de 10-20 anys cal urgentment connectar la resta de Catalunya amb les estacions de l'AVE. Ho he dit en algun article recent. El Pirineu, la Catalunya Central han de pujar a l'AVE.

Em mullaré. Perquè Catalunya actüi en xarxa, per a posar en solfa la constel·lació de ciutats accessibles, per lligar Catalunya amb el migdia de França i l'Aragó, a la xarxa viària actual, anant d'est a oest, com a mínim cal condicionar l'eix occidental Tortosa-Lleida-Pont de Suert-Viella-França; construir el túnel de la Bonaigua (no el de Salau); modernitzar l'eix del Segre Lleida-La Seu-Andorra; millorar l'eix del Llobregat i resoldre la connexió Túnel del Cadí-Túnel de Puymorens via Foix i Tolosa i l'eix Vic-Ripoll, a més de cosir aquestes vies verticals amb l'Eix Pirinenc per dalt i la transformació en autovia de l'Eix Transversal. Aquesta és, segons el meu criteri, l'estructura essencial a restaurar quant a la xarxa viària.

Pel que fa a la xarxa ferroviària, és essencial per incentivar decissivament el transport públic potenciar tres punts nodals i connectar-los amb les estacions de l'AVE, amb un tren cada hora: La Pobla de Segur, final de la línia fèrria que puja de Lleida; La Seu d'Urgell, amb la construcció del nou ramal ferroviari Andorra-La Seu-Puigcerdà (de 60 km de longitud i que serveix a 100.000 habitants permanents) i la posta en funcionament de l'aeroport dels Pirineus; i Puigcerdà modernitzant la via fèrria Barcelona-Puigcerdà-Tolosa. Avui el viatge Puigcerdà-Barcelona dura més de tres hores per recórrer 140 km. Amb això està tot dit. És un tren delsegle XIX.

Evidentment, la xarxa de serveis i comunicacions exigeix l'arribada a totes les capitals de comarca de la Catalunya interior del gas canalitzat i la banda ampla, per evitar una ruptura territorial de conseqüències imprevisibles. Per a que les activitats econòmiques puguin estendre's sense traves ni obstacles cap a la Catalunya interior, per a que es creïn empreses fora de la metròpoli, aquestes són condicions indispensables. Tot el que no sigui això són «parole, parole, parole», com deia la cançó.

5.- La ciutat-natura

De quina manera el milió de catalans no metropolità pot aportar millor la seva contribució al progrés general? Com evitar que s'engrandeixi el gap entre dues Catalunyaes? Com impedir que s'acompleixi, d'altra banda, el terrible vaticini de que «el camí de la civilització està pavimentat de llaunes buides»? Malhauradament, aquesta sentència caldria complementar-la, aplicada al nostre país, recordant que està també pavimentat de boscos cremats, d'agressions a l'entorn, de milers de naus industrials i agrícoles inacabades i urbanitzacions amb les persianes baixes, que podrien haver-se evitat. Com impedir que a la Costa Brava es continuï urbanitzant una hectàrea cada dia, com en els darrers 20 anys? Com fugir d'un cert embrutiment?

Afirma Enzensberger que els privilegiats del segle XXI seran els que podran gaudir d'espai i silenci. Jo hi afegiria: i paisatge no pol·luït. La Catalunya interior encara disposa d'abundants recursos ambientals i molts indrets de qualitat.

M'atreveixo a fer una proposta amb l'ànim de contribuir modestament a replantejar la relació entre els habitants de l'àrea metropolitana i la resta. Cal començar a posar en qüestió el 5+2 (5 dies de treball a la gran ciutat i 2 de cap de setmana fora) i l'obsessió malaltissa dels catalans per la segona i a vegades la tercera residència, que ocuparan 15 dies a l'any, com ha posat de manifest una enquesta a la Cerdanya. Una segona residència buida 350 dies a l'any és un luxe que no es permeten els països més rics del món. Si hi ha models no sostenibles, aquest és un d'ells. Ja es coneix la dada, d'altra part, de que en 20 anys s'ha ocupat a Catalunya tan espai amb construccions i infraestructures com en tota la història. Cal que fem una prognosi a 50 anys. Si tot continués així, on arribarem? Si hi ha al mateix temps desenes de milers de cases tancades, quelcom no funciona al nostre país.

La proposta es basa en el foment de l'habitatge-taller alternatiu front a la casa-rural-eventual-segona residència: habitatges-taller amb condicions equiparables de confort interconnectades amb el centre de treball, adreçades a un públic metropolità emergent, cada vegada més nombrós, que pot organitzar la seva dedicació laboral amb certa llibertat i no ser esclau del 5+2. És un model que creu, més que en el teletreball, en l'accés a mercats i plataformes centrades en la metròpolis, però en un espai/temps de producció flexible. Un model adreçat a gent que aprecii els entorns naturals i en vulgui gaudir sense massificacions. Treballant uns dies a la setmana fora de la metròpolis. Fugint dels fluxos de trànsit dels caps de setmana, ja que si es circula en sentit contrari de la gran massa les carreteres són més amples i les estacions d'esquí més tranquil·les.

És obvi que els serveis, les comunicacions, la logística, són elements bàsics que es requereixen per al desenvolupament de l'activitat professional, per al lleure culte, amb equipaments sanitaris, educatius i esportius de suficient qualitat. La Seu ha assolit en els darrers anys un alt nivell d'equipament públic. I les condicions de bellesa paisatgística, de clima, de qualitat urbana són immillorables.

Per tant, el model cal basar-lo, i això és essencial, en la constel·lació de ciutats mitjanes i petites que articulen el territori interior de Catalunya. Les ciutats que exerceixen de centres de serveis en el seu entorn geogràfic. Cal rebutjar decididament de cara al futur el càncer de les noves urbanitzacions disperses, amb els seus problemes de connectivitat i de manteniment i l'abús del territori. Amb el creixement compacte de les ciutats existents, amb la rehabilitació del patrimoni edificat disponible, l'evolució urbanística és més raonable, més lògica i més barata.

Aquesta nova immigració qualificada pot contribuir a trencar l'esquema imperant a Catalunya de centre-perifèria, de centre densament poblat i resta de Catalunya subsidiària, la idea fatal del rerepaís, tot revitalitzant el teixit social i econòmic de les ciutats d'acollida.

Si és veritat el que afirma Spencer que «la civilització és el progrés des d'una indefinida, incoherent homogeneïtat cap a una definida, coherent heterogeneïtat», com podem avançar cap a la coherència en diversitat a Catalunya? Posaré tres exemples, que em semblen significatius. N'hi ha molts més, sens dubte.

1.- Coherència en la diversitat amb el foment decidit des de la Generalitat, de les mancomunitats municipals: ben plantejades, resolen alhora el desig d'identitat de les petites col·lectivitats i el necessari gruix demogràfic per a la prestació dels serveis

públics. Cal obrir el mapa comarcal: l'explosió de les mancomunitats és la millor eina. La Generalitat convergent ha estat sempre reàcia a les mancomunitats, engegada amb la joguina dels Consells Comarcals.

2.- Coherència en la diversitat amb la creació de les set regions, enteses cadascuna com a àmbit de planificació estratègica. Vull fer una pregunta: per què no plantejar-se seriosament la concertació dels plans estratègics de cada regió amb els veïns respectius de França, Aragó i País Valencià? Cal predicar amb l'exemple. Els nostres veïns rebrien la invitació a pensar junts el futur amb sorpresa i satisfacció.

3.- Coherència en la diversitat en la investigació científica. En la producció de patents industrials. No veig sortida als aguts dèficits en R+D a Catalunya sense que les Universitats s'associïn entre elles i amb les empreses en la recerca pura i en l'aplicada. Universitats petites i empreses petites, com són les nostres, han d'unir esforços per superar un dels colls d'ampolla més crítics de cara al futur. No hi ha alternativa.

6.- Un projecte global d'excel·lència

Contra la mediocritat, l'excel·lència. Tenim exemples ben propers en el temps i en l'espai d'una acció curulla d'excel·lència, que va generar l'admiració de tot el món. No cal anar més lluny. Seguint el model exitós dels JJOO de Barcelona d'ambició i d'aposta per la qualitat, de creació de sinèrgies, de concertació de Barcelona amb les ciutats subseus, de desvetllament d'energies i d'il·lusió, de treball en comú entre les Administracions i el teixit econòmic i social, Catalunya necessita com el pa que menja que el nou Govern després de les eleccions proposi solemnement i convidi el conjunt de la societat a protagonitzar un projecte global d'excel·lència per als propers 10 anys. Apuntant molt amunt, amb fites graduals successives.

Cal recuperar el terreny perdut en les últimes dècades en prestigi, en capacitat d'iniciativa i d'influència en els àmbits espanyol i europeu. Cal situar l'educació, la recerca, la cohesió social, l'articulació interior i exterior de Catalunya, l'ordenació del territori, la rehabilitació dels paisatges urbans i naturals, com a prioritat en el punt de mira de la nova etapa que ara comença.

Cal posar-hi alhora molta generositat i molta ambició. Jo faig vots per a que així sia.

* Resum de la intervenció de l'autor en la II Conferència del PSC celebrada a Tarragona el 23 de novembre de 2002.

